

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

จังหวัดสงขลา เป็นจังหวัดที่มีบทบาทสำคัญต่อภาคใต้ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

1. บทบาททางด้าน เศรษฐกิจ จังหวัดสงขลา มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสูง เป็นอันดับหนึ่งของภาคใต้ ในพ.ศ.2528 มีมูลค่า 6,626.5 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 18.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค และมีอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยร้อยละ 2.6 ต่อปี บทบาททางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดสงขลาสามารถพิจารณาเป็นรายสาขาได้ดังนี้

1.1 สงขลา เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าและการเงินที่สำคัญและใหญ่ที่สุดของภาคใต้ เป็นศูนย์กลางตลาดผลผลิตการเกษตรที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ โดยเฉพาะยางพารามีการติดต่อค้าขายกับประเทศมาเลเซียและประเทศอื่น ๆ สินค้าที่สำคัญคือ ยางพารา และสัตว์น้ำ สงขลาเป็นที่ตั้งของสถาบันการเงินที่ใหญ่ที่สุดและยังเป็นที่ตั้งของสำนักงานสาขาของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งควบคุมด้านการเงินของสถาบันการเงินทั้งหมดในภาคใต้

1.2 เป็นศูนย์กลางการผลิตยางพาราและการประมง จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ปลูกยางพารามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.3 ของพื้นที่ปลูกยางในภาคใต้ โดยเฉพาะอำเภอหาดใหญ่ สะเดา นาทวี และสะบ้าย้อย โดยมีหาดใหญ่เป็นตลาดกลางรับซื้อและกำหนดราคา ยางที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ นอกจากนั้น ท่าเรือประมงสงขลาจัดว่าเป็นท่าเรือประมงที่ใหญ่ที่สุดซึ่งในปี 2526 มีปริมาณปลาขึ้นที่ท่าเรือถึง 169.3 ล้านเมตริกตัน คิดเป็นมูลค่า 2,106.9 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 45.0 ของปริมาณปลา และร้อยละ 34.2 ของมูลค่าการผลิตของภาคใต้ตามลำดับ สัตว์น้ำที่จับได้จะส่งเป็นวัตถุดิบแก่โรงงานอุตสาหกรรมภายในจังหวัด และส่งไปจำหน่ายในประเทศมาเลเซีย เป็นส่วนใหญ่

1.3 เป็นศูนย์กลางการผลิตทางอุตสาหกรรม จังหวัดสงขลา มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุดในภาคใต้ ในปี 2529 มีจำนวนโรงงาน 652 โรง (ไม่รวมโรงสีข้าว) และเป็นโรงงานขนาดใหญ่ที่มีจำนวนคนงานเกิน 50 คนขึ้นไป ประมาณ 11 โรง จำนวนคนงานทั้งสิ้น 12,914 คน แหล่งอุตสาหกรรมที่สำคัญคือ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอเมืองสงขลา

อำเภอสะเตา อำเภอรัศมี และอำเภอระโนด ในระหว่างปี 2526-2529 มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งใหม่จำนวน 81 โรง ซึ่งเป็นโรงงานขนาดปานกลาง-ใหญ่ และมีการจ้างงานเพิ่มขึ้นอีก 2,084 คน

2. บทบาทด้านการท่องเที่ยว จังหวัดสงขลามีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่พร้อมประกอบด้วยทรัพยากรด้านธรรมชาติ เช่น ทะเลและชายหาด มีแหล่งอนุรักษ์นกน้ำในทะเลสาบสงขลา น้ำตกและถ้ำ ตลอดจนแหล่งสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี แหล่งการค้าชายแดน แหล่งสินค้าการ ทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเที่ยวมากเป็นอันดับหนึ่งของภาคใต้ ซึ่งในปี 2526 มีจำนวนห้องพักในโรงแรมทั้งสิ้น 4,078 ห้อง มีจำนวนนักท่องเที่ยวประมาณ 819,806 คน

3. บทบาทด้านการคมนาคมขนส่ง จังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคใต้ เนื่องจากสามารถติดต่อระหว่างชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยและทะเลอันดามัน สามารถเข้าถึงได้สะดวกทั้งทางถนน ทางรถไฟ เรือและเครื่องบิน มีถนนสายหลักหลายสายตัดผ่านจังหวัดสงขลา และเชื่อมต่อกับจังหวัดอื่น ๆ ทางภาคใต้ตอนบน จังหวัดชายฝั่งด้านทะเลอันดามัน และจังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดจนประเทศมาเลเซีย นอกจากนี้ท่าเรือยังเป็นที่ชุมทางรถไฟที่สำคัญของภาคใต้ ซึ่งสามารถเข้าสู่ประเทศมาเลเซียได้อีกด้วย ท่าเรือสงขลา ซึ่งเป็นท่าเรือที่ใหญ่ที่สุดของภาคใต้ เป็นทั้งท่าเรือชายฝั่ง ท่าเรือประมง และท่าเรือสินค้าต่างประเทศ นอกจากนี้สนามบินหาดใหญ่ก็มีฐานะเป็นสนามบินนานาชาติอีกแห่งหนึ่งด้วย

4. บทบาทด้านการบริหารราชการและการปกครอง จังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางการบริหารราชการและการปกครองของภาคใต้ มีหน่วยงานส่วนกลางในระดับภาคและระดับเขต ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมงานในภาคใต้ ปัจจุบันมีส่วนราชการอยู่ทั้งสิ้น 217 แห่ง (สำนักงานจังหวัดสงขลา 2527 . 2) ประกอบด้วยราชการส่วนกลาง 140 แห่ง ราชการส่วนภูมิภาค 32 แห่ง ราชการส่วนท้องถิ่น 17 แห่ง และรัฐวิสาหกิจ 28 แห่ง

5. บทบาทด้านการบริการสังคม จังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางการศึกษาที่สำคัญของภาคใต้ มีสถานบริการทางการศึกษาอยู่ทุกระดับตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา โดยเฉพาะในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษามีอยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบด้วยวิทยาลัยเทคโนโลยี โรงเรียนอาชีวศึกษาของเอกชน วิทยาลัยครู วิทยาลัยพยาบาล

วิทยาลัยประมง วิทยาลัยเกษตรกรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นต้น

สำหรับบริการด้านสาธารณสุข จังหวัดสงขลานั้นว่าเป็นศูนย์กลางแห่งหนึ่งของภาคใต้เป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลศูนย์คือ โรงพยาบาลหาดใหญ่ ที่อำเภอหาดใหญ่ มีจำนวน 1,000 เตียง และมีโรงพยาบาลทั่วไปในอำเภอ เมืองสงขลา มีจำนวน 637 เตียง นอกจากนั้นยังมีโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ โรงพยาบาลทหารบก โรงพยาบาลทหารเรือ โรงพยาบาลเอกชน คลินิก และโรงพยาบาลเฉพาะโรค คือโรงพยาบาลประสาท ซึ่งโรงพยาบาลเหล่านี้ สามารถให้บริการแก่ประชาชนทั้งใน เขตจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียง

6. บทบาทด้านศูนย์กลางของระบบชุมชน เมืองระดับภาค จากการศึกษาของสำนักผังเมือง เรื่องระบบชุมชนภาคใต้ (สำนักผังเมือง 2526 : 36) และการศึกษาการวางแผนภาคใต้ (Hunting Technical Services Limited 1971:1:19-33) กำหนดให้ชุมชนเทศบาล เมืองหาดใหญ่และ เทศบาล เมืองสงขลา เป็นชุมชนที่สำคัญที่สุดในระดับจังหวัดและระดับอนุภาคภาคใต้ ชุมชนทั้ง 2 แห่ง มีความสำคัญเป็นศูนย์กลางของภาคใต้ในด้าน เศรษฐกิจ การเงิน การธนาคาร การค้าและบริการ การคมนาคมขนส่ง การท่องเที่ยว การอุตสาหกรรม การบริหารราชการและการปกครอง และการบริการทางสังคมในด้านการศึกษาและสาธารณสุข เป็นต้น

บทบาทและอิทธิพลของความเป็นศูนย์กลางด้านต่าง ๆ ของจังหวัดสงขลา ได้แผ่ขยายไปยังพื้นที่ใกล้เคียงในระดับอนุภาคภาคใต้ตอนล่าง (Hunting Technical Service Limited 1977 : 19-33) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่จังหวัด พัทลุง สตูล บัตตานี ยะลาและนราธิวาส เขตอิทธิพลดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (John Taylor and Sons 1985 : 9 : 14-2 - 14-13) แต่การศึกษาครั้งหลังนี้ได้กำหนดขอบเขตอิทธิพลของจังหวัดสงขลาชัดเจนขึ้น และยังคงรวมทั้งจังหวัดพัทลุงและสตูล เป็นเขตอิทธิพลอยู่เช่นเดิม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) จึงกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยกำหนดให้เมืองสงขลา-หาดใหญ่ เป็นเมืองหลัก จากนโยบายดังกล่าวรัฐบาลจึงได้เร่งสร้างฐานทางเศรษฐกิจสนับสนุนให้เมืองหลักสงขลาเป็นเมืองท่าส่งออก และให้หาดใหญ่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง การค้าบริการ การท่องเที่ยว อุตสาหกรรมส่งออก อุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น และอุตสาหกรรมส่งกำลัง

บำรุงการขุดเจาะก๊าซและน้ำมันในอ่าวไทยตอนล่าง ดังนั้น จึงมีโครงการพัฒนาทางด้าน
โครงสร้างพื้นฐานและด้าน เศรษฐกิจ เกิดขึ้น เป็นจำนวนมาก ซึ่งจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง
อย่างยิ่งต่อระบบ เศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดสงขลา แต่ผลการดำเนินโครงการก่อสร้าง
โครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ยังมีแล้วเสร็จตามระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 5 และได้ดำเนินการ
ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นระยะต้นของแผนพัฒนา ฉบับที่ 6 ดังนั้นผลของการทำหน้าที่
เมืองหลักของภาคใหญ่-สงขลา จึงยังไม่ปรากฏให้เห็นถึงอิทธิพลของการพัฒนา อย่างไรก็ตาม
เพื่อ เป็นการสนับสนุนให้จังหวัดสงขลาและพื้นที่ใกล้เคียง เป็นแหล่งรองรับการกระจายความ
เจริญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมจึงได้ทำการศึกษาศักยภาพของพื้นที่ในการ
รองรับแหล่งที่ตั้งย่านอุตสาหกรรม เพื่อ เป็นแนวทางสำหรับหน่วยวางแผนหรือผู้สนใจในการจัดหา
แหล่งลงทุนด้านอุตสาหกรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ศึกษา เพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรม
2. ศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพื้นที่ และปัจจัยพื้นฐานที่เป็นตัวส่งเสริมการพัฒนาแหล่งที่ตั้งย่านอุตสาหกรรม ในจังหวัดสงขลาและพื้นที่ใกล้เคียง
3. วิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่และ เสนอรูปแบบการพัฒนาย่านอุตสาหกรรมที่เหมาะสม

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาศักยภาพในการรองรับแหล่งที่ตั้งย่านอุตสาหกรรม ในจังหวัดสงขลาและพื้นที่
ใกล้เคียงนี้จะ เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตทั่วไป โดยพิจารณาถึงความพร้อมในด้าน
บริการสาธารณูปโภคที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรม และกำหนดช่วงเวลาการศึกษา
ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้ใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจาก เอกสารการวิจัย (Documentary Research) ต่าง ๆ และข้อมูลจากแผนงานหรือโครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษาของ

หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดและส่วนกลาง โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิด เกี่ยวกับแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมและการพัฒนาภูมิภาค
2. ศึกษาเอกสารข้อมูลและแผนงานหรือโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งแผนงานหรือโครงการที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5
3. นำข้อมูลที่ศึกษาในเบื้องต้นมาทำการวิเคราะห์โดยใช้หลักวิชาการทางผังเมืองและวิธีการทางสถิติ
4. นำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์ในรูปแบบของการบรรยายโดยมีตาราง, รูป, แผนที่ และแผนภูมิประกอบ

แหล่งที่มาของข้อมูล

1. ข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลสถิติได้จากเอกสารของหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ และสถาบันต่าง ๆ ได้แก่
 - 1.1 การไฟฟ้าภูมิภาค
 - 1.2 การประปาภูมิภาค
 - 1.3 การรถไฟแห่งประเทศไทย
 - 1.4 กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม
 - 1.5 องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
 - 1.6 กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม
 - 1.7 กรมอุดมศึกษา กระทรวงคมนาคม
 - 1.8 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
 - 1.9 กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม
 - 1.10 กรมโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม
 - 1.11 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

1.12 กรมประมง กระทรวง เกษตรและสหกรณ์

1.13 กรมป่าไม้ กระทรวง เกษตรและสหกรณ์

1.14 กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวง เกษตรและสหกรณ์

1.15 บรรษัทอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

1.16 ภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

สงขลานครินทร์

1.17 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหา-

วิทยาลัย

1.18 สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

1.19 สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

1.20 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1.21 สำนักงานประเมินราคาที่ดินกลาง และสำนักงานที่ดินจังหวัดสงขลา

พัทลุง และสตูล

1.22 ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภาคใต้ กระทรวงอุตสาหกรรม

1.23 สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา และพัทลุง

2. ข้อมูลแผนที่

2.1 แผนที่แสดงภูมิประเทศ ของกรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม

2.2 แผนที่เขตการปกครองระดับจังหวัด อำเภอบล และตำบล ของกรมการ

ปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทราบถึงลักษณะทางด้านกายภาพและสภาพปัจจุบัน ตลอดจนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของพื้นที่ศึกษา

2. ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เป็นข้อจำกัด

ในการพัฒนาย่านอุตสาหกรรมของพื้นที่ศึกษาและทราบปัจจัยพื้นฐานที่เป็นส่วนส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม

3. ทราบถึงศักยภาพของพื้นที่และพื้นที่ที่เหมาะสมจะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมของจังหวัดสงขลาและพื้นที่ใกล้เคียง
4. ผลของการศึกษานี้สามารถใช้เป็นแนวทางและรูปแบบการพัฒนาย่านอุตสาหกรรมที่จะต้องคำนึงถึงการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดหาบริการสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นแก่แหล่งอุตสาหกรรม
5. ผลของการศึกษานี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนทุกระดับ ตลอดจนนักอุตสาหกรรมหรือนักลงทุน สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน หรือนำไปประยุกต์ใช้ต่อไปได้

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย